

VÅR ORDFÖRANDE HAR ORDET:

"Den blomstertid nu kommer med lust och fågning stor, du nalkas ljuva sommar, då gräs och gröda gror. Med blid och livlig värma till allt som varit dött, sig solens strålar närma, och allt blir återfött." Så skaldade superintendenten (biskopen) i Lärbro stift Israel Kolmodin när han en sommardag besökte Hångers källa på Gotland 1694. Vilken kraft det är i texten och vilken målande bild han ger av våren- och sommarens ankomst, undrens och förändringarnas tid. Och..det är ju så-trots lyckade snöskulpturveckor och givande vinterpromenader - att det är nu som Ströms Hembygdsgård gör sig som allra vackrast.

Det är en unik "pärla" i Strömsund och tack vare alla ideellt arbetande medlemmar, med stora kunskaper på olika områden, kan den bibehållas. Men även idyller har en verklighet och som alla förstår, står inte Hembygdsgården där den står utan omkostnader.

Underhåll, värme, skötsel av gräsmattor, tillsyn, redskap..ja allt kostar pengar.

Därför är föreningen nödgad att från och med i sommar ta 10 kronor i entré, vilket i jämförelse med många andra orter är ovanligt billigt.

Lägg därtill att man kan köpa ett säsongkort för 30 kronor, det är mycket förmånligt.

Information om att pengarna går till bl.a underhåll kommer att ges, dels på informationstavlor, dels i pressen.

Det medlemsblad Du nu håller i handen är en värdehandling, en kontaktlänk för oss medlemmar. Trots att alla medverkar gratis för att sammanställa bladet, kostar enbart utskicket en ansevärd summa.

Medlemsavgiften höjs därför till 75 kronor, men inkluderar då medlemsbladet. Även detta en mycket låg avgift, ungefär vad skoleleverna, nära mitt kontor, dagligen lägger ner på korv och hamburgare.

Stort Tack till samtliga kommittéer, som stundtals har det svettigt, och övriga!

Tack till avgående kassören Kurt Blomgren, som skött föreningens omfattande räkenskaper sedan 1987 och dessförinnan reviderat desamma åren 1974 - 1987, och sekreteraren Eivor Svanström-Mattsson för deras utsökta arbete!

Välkommen säger vi till nye kassören Urban Olofsson och till nya sekreteraren Britt-Inger Roos!

Med önskan om en skön sommar med lust och fågning stor, hälsar

Hans-Erik Dahlgren
Ordf.

ÄRADE MEDLEMMAR!

I höstnumret efterlyste vi synpunkter från Er medlemmar på önskvärdheten av fortsatt utgivning av Strömsbladet. Ingen, inte minst vi som ansvarar för att det kommer ut, vill att det skall bli ett s.k. självändamål, utan det skall vara "ett kontakt- och aktivitetsskapande medel till fromma för förening och medlemmar", som vi så fint fick till det i vårt första nummer.

Synpunkter och positiva omdömen har flutit in under det senaste halvåret, och med stöd av dessa har styrelsen beslutat om fortsatt utgivning t.v. Så därför vädjar vi i redaktionen om nya bidrag av alla de slag och då i första hand till oktobernumret. Samtidigt tackar vi för alla dem vi hittills fått ta emot!

Som framgår av detta Strömsblad har Anders Lindholm i Havsnäs gått ur tiden, 93 år gammal. Han medverkade i föregående nummer och hann också skicka in bidrag till detta. "Minnen från Näsvisen" kallade han artikeln, som nu blir den sista från hans penna. Vi kommer att minnas honom med glädje och uppskattning.

Sedan har vi de "gamla" skribenterna Märta Bergström, Johan Mattsson och Ingvar Rislund, av vilka den sistnämnde har besökt Norra Ljunga kyrka och kyrkogård och därifrån skickar bl.a. ett foto av Hjalmar Strömers gravsten med förslag om dess vårdande.

Så publicerar vi en dråplig historia, som Sigvard Mårtensson berättar. Det finns säkert flera liknande korta och festliga berättelser ute i bygderna, som t.e.x. den som Märta Bergström berättar. Plats finns ju här i Strömsbladet.

Vår intervju med Lillebil Olander om hennes morföräldrar är ett första försök i en serie om nu bortgångna strömsbor, och vi ber om vidare upplag.

Till sist uttrycker vi förhoppningen, att "sommaren sköna, när marken gläds" i alla avseenden blir skön och minnesvärd. Vi kanske ses på Hembygdsgården!

Redaktörerna.

STYRELSE OCH KOMMITTEER:

Ordförande:	Hans Erik Dahlgren
Kassör:	Urban Olofsson
Sekreterare:	Britt Inger Roos
Ledamöter:	Birgitta Eriksson, Barbro Nilsson, Sigvard Mårtensson, Maj Kristin Reinemyr, Sture Reinemyr, Sten Sundquist.
Suppleanter:	Ulla Berglund, Jöns-Erik Jönsson, Gösta Nilsson, Bror Sandmark.
Byggn.kommitté:	Sigvard Mårtensson (samk.), Gösta Nilsson, Gunnar Johansson, Jöns-Erik Jönsson, Rickard Roos.
Programkommitté:	Gunvor Göransson (samk.), Rolf Waldemarsson, Mats Eriksson, Barbro Nilsson, Enar Jonasson, Inez Ejemar.
Skriftkommitté:	Sten Sundquist (samk.), Eva Jonsson, Sam Engman.
Lotterikommitté:	Helvig Näslund (samk.), Sigrid Persson, Ruth Svensson och Lucia Nilsson.
Tillsyn.kommitté:	Barbro Nilsson (samk.), Ulla Berglund, Maj Kristin Reinemyr och Birgitta Eriksson.
Valberedning:	Jöns Örjebo (samk.), Mats Eriksson, Anna Greta Hansson.
Revisorer :	Willy Krogstad (samk.) Nils Olof Mårtensson och suppl. Sven Johan Jönsson.

STRÖMS HEMBYGDSFÖRENING

BALANSRÄKNING PER 1992 - 12 - 31

Tillgångar:

Kassa, Bank, Pg.	133.766
Div. tillgångar	1.530
Samlingar	25.000
Boklager	20.000
Inventarier	26.200
Fastigheter	160.500
<u>Summa Tillgångar</u>	<u>366.996</u>

Skulder och Eget kapital:

Långfristiga skulder	14.836
Kortfristiga skulder	0
Anställdas skatter	4.000
Eget kapital	245.660
Balanserad vinst	144.858
<u>Summa</u>	<u>409.354</u>
Årets underskott	42.358
<u>Summa Skulder och eget kapital</u>	<u>366.996</u>

RESULTATRÄKNING PER 1992 - 12 - 31Intäkter:

Försäljning	184.860
Medlemsavgifter	26.239
Lönebidrag	276.640
Bidrag Strömsunds kommun	30.000
Bygdemedel	50.923
Gåvor och övr.intäkter	13.195
Fastighetsintäkter	49.375
Intäktsräntor	5.140
<u>Summa Intäkter</u>	<u>636.372</u>

Då jag nu slutar som föreningens kassör vill jag tacka för gott samarbete. Ha det så bra framgent.

Hälsningar

Kurt

Kostnader:

Varuinköp	3.656
Kostnader Strömsboken	191.094
Inköp Jämten	900
Löner	180.804
Sociala kostnader	92.394
Styrelsekostnader	2.520
Fastighetskostnader	117.010
Inventariestikostnader	36.582
Kontorskostnader	16.475
Kost. markanläggningar	19.585
Annonser och reklam	800
Övriga kostnader	14.900
Räntekostnader	2.010
<u>Summa kostnader</u>	<u>678.730</u>
Årets underskott	42.358

Pengar talar förstånd på ett språk som alla nationer begriper.

Aphra Behn.

FÖRENINGENS BYOMBUD

Bonåset: Birger Edelsvärd, Bredkålen: Johan Olof Johansson, Gärdsnäs: Gertrud Blomberg, Hillsand: Kurt Sandberg, Lövberga: Ebba Bjurström, Renån: Maj-Lis Zakrisson, Risselås: Ylva Sjödin, Stamsele: Märta Bergström, Strand: Gertrud Sundin, Södra Öhn: Inger Svanberg, Tullingsås: Helvig Näslund, Vågdalen: Gösta Thulin, Älghallen: Inger Lundin, Äspnäs: Britta Espmark, Öhn: Rolf Rubensson, Öjarn: Elsa Wedin.

SOMMAREN PÅ HEMBYGDSGÅRDEN

- 22/5 Brukshundklubbens 75-års jubileum med visning.
Kafé Tomten håller öppet.
- 30/5 Kafé Tomten öppnar för sommaren
- 19/6 Spelmansstämma
- 24/6 Hembygdsgården slår upp portarna
Slöjdmässan öppnar och pågår till och med 18/7
- 25/6 Midsommarafteon med dans kring lövad stång. Strömslaget och
Gåxsjö/Strömsunds Spelmanslag arrangerar
- 26/6 Midsommardagens friluftsgudstjänst
- 29/6 Stugmöte, i Storstugan, och därefter 6/7, 13/7, 20/7, 27/7, 3/8.
- 5-31/7 Lunchunderhållning, dagligen kl. 12¹⁵.
- 5/7 Berättarveckan gästar Hembygdsgården. Kl. 19.00.
- 6/7 Indiska dans- och musikgruppen SETU Kl. 19.00.
- 17/7 Hembyggsdag med början i kyrkan kl. 12.00 och därefter
dräktparad till Hembygdsgården. **BESÖKARE I FOLKDRÄKT FRI ENTRÉ.**
- 19/7 Start för Hemvändardagarna
- 22-25/7 DUNDERMARKNAD
- LOPPMARKNAD planeras i samband med Hemvändardagarna, och vi ber
om föremål av diverse slag till den. Fråga Din granne om inte
han/hon också har något att komma med. Hör av Dig till Kansliet!

Det är för väl att lögnen finns - för tänk om allt man hörde var sant.

Albert Engström.

GAMLA OCH NYA FOTOGRAFIER

tas gärna emot nere på Hembygdsgården. Men var vänlig och skriv vad,
vem eller vilka bilderna föreställer, ungefärlig tidpunkt och plats.
Om Du kan!

Föreningens bildarkiv är stort. Tyvärr är alltför många fotografier
oidentifierade och kommer troligen att så förbli, trots att många per-
soner under årens lopp gått igenom och granskat fotona. Under de se-
naste vintrarna har en arbetsgrupp återigen försökt få fram vilka kor-
ten föreställer, och ibland, i enstaka fall, har det lyckats. Samtidigt
har man också konstaterat, att det inte finns värst många fotografier
på människor födda under 1900-talet och med anknytning till Ström. Inte
ens arbetsgruppens medlemmar finns representerade i fotoarkivet, trots
att de alla tillhör de äldre generationerna.

För att rädda dagens människors vackra nunor och andra motiv åt efter-
världen bör Du alltså låta Hembygdsföreningen överta eller låta kopiera
Dina fotografier.

VINTERVERKSAMHET

Även vintertid äger utomhusverksamhet rum på Hembygdsgården, och då kan från den gångna vintern i första hand nämnas julsmytningssöndagens rikhaltiga och publikdragande program i Storstugan, Strömerstugan, Timmerkojan och Kafé Tomten samt slädturerna runt tunet. Programkommitten och Strömslaget arrangerade.

Under någon vecka i början av mars anordnades en s.k. Snöskulpturmässa på gården. Den leddes av slöjdläraren Lennart Jansson med medhjälpare. Barn samt elever från dagis och t.o.m. gymnasiet skulpterade många fantasifulla figurer, som sågs och beundrades av intresserade besökande. Fritidsnämnden och Hembygdsföreningen stod bakom arrangemanget.

Den gamla rökbastun från landstingsmannen Olof Olofssons gård i Tullingsås har efter många års Törnrosasömn äntligen återuppstått och är verkligen värd att beskådas på sin plats bakom kafé Tomten. Arbetet har letts av Sigvard Mårtensson och Gunno Emanuelsson, och byggnadsarbetarna har ställts till förfogande genom kommunalt beredskapsarbete.

ANSLAGSTAVLA

Hembygdsföreningen kommer att sätta upp en glasad anslagstavla vid huvudentren till HG. Tavlan skall informera besökaren om Hembygdsföreningen och dess verksamhet, en viktig och uppenbart behövlig uppgift. Här under ses Sigvard Mårtenssons förslag till tavla och text.

STRÖMS HEMBYGDSFÖRENING

INFORMATION:

HEMBYGDSFÖRENINGEN VÅRDAR:

- * Gamla hus
- * Antika gamla saker
- * Värdefull kultur
- * Hembygdsforskning och Strömsboken.

HEMBYGDSFÖRENINGEN ORDNAR:

- * Hembygdsdagar
- * Underhållning
- * Musik-och kulturdagar
- * Tunnbrödsbakning
- * Slöjdmässa Vävning mm
- * Visningar av hus och annat

HEMBYGDSFÖRENINGEN BESTÅR AV:

- * 650 Medlemmar 130 av dem är gratis frivillig arbetskraft
- * Aktiv styrelse som förvaltar Hembygdsgården med Kafé Tomten

DRIFTEN AV HEMBYGDSGÅRDEN KOSTAR

- * Underhåll av hus
- * Underhåll av material

DET BETALAS MED PENGAR FRÅN:

- * Medlemsavgifter
- * Lotterier och gåvor
- * Parkavgifter: Inträde 10 kr.
Barn ingen avgift
- * Säsongskort 30 kr. person

HOTAGENS KYRKA OCH KYRKKLOCKOR

Av de församlingar som ingår i Ströms kontrakt är Hotagens församling en; den tillhör Föllinge pastorat. Församlingen är till ytvidden stor men dess innevånareantal är endast cirka 450 personer. Föllinge har sedan 1746 varit eget pastorat, dessförinnan hörde det till Lits pastorat.

År 1795 invigdes den första kyrkan i Hotagen; den kallades då för Gruvelns kapell. Före den tiden hade man samlats till gudstjänst under bar himmel på näset mellan sjöarna Gruveln och Hotagen. Det var även samlingsplatsen för samerna, vilka lär ha haft en begravningsplats där.

Hotagens nuvarande kyrka, som ligger vid sjön Hotagen, vid den så kallade Kyrkviken, omgiven av vatten på tre sidor, började byggas 1849 och stod färdig för invigning sommaren 1861. Den tog således lång tid att bygga, men allt skedde på frivillig väg, dessutom fanns på den tiden inga vägar till Hotagen, varför allt byggnadsmaterial fraktades sjövägen från Laxsjö.

Ovanför ingången till kyrkan står på en tavla av skiffer följande text: "Byggt under Karl XV des regering 1861".

I kyrkans torn hänger tre klockor, en har nedanstående inskription: "Gjuten år 1737 med prosten Her M. AB Burmans omsorg i Föling socken till hugnad BE: A: Busk Me Feciter: Näsman". Tidigare var den klockan kopplad till tornuret för hel- och halvtimmeslag, numera är den inte det.

Stora klockan har texten: "Sig samle vid mitt ljud
Till sensta eftertid
ett folk som tackar Gud
för frihet, bröd och frid.
Gjuten af K.G. Bergholtz & Co. i Stockholm 1897".

Den tredje klockan, även benämnd lillklockan, har texten: "Gud till ära och Hotagens församling till tjänst blev denna klocka år 1805 gjuten av E.S. Linderberg i Sundsvall samt år 1962 omgjuten och förstorad av Gösta Bergholtz i Sigtuna. Församlan till mig mina fromma, som sluta förbund med mig vid offer hör, mitt folk jag vill tala, Israel låt mig varna Dig, Gud; Din Gud är jag. PS 50 v5,7.". Klockorna är monterade för elektrisk ringning.

Källor: Skrift över Hotagens kyrka av kyrkoherde B. Hammarsten.
Egna forskningar.
Johan Mattsson.

SVERIGES OCH JÄMTLANDS STÖRSTA KYRKKLOCKOR.

I en skrift över Uppsala Domkyrka skriven av bl.a. Kerstin Holm kan man läsa att tornen i Uppsala Domkyrka är 119 meter höga, och att i ett av tornen hänger Sveriges största kyrkklocka. Den väger 7.367 kg., vilket kan jämföras med Jämtlands läns största kyrkklocka, som väger mellan 800-1000 kg. Det är troligen den klockan som hänger i klockstapeln vid Frösö kyrka, den s.k. Birgittaklockan från 1300-talet.

Varje söndag och helgdag ringer de flesta av landets kyrkklockor och kallar folket till andakt. Eftersom det finns mer än tretusen kyrkor i Sverige, finns säkert sammanlagt mer än 6000 kyrkklockor, vars klang på söndagarna ljuder över land och vatten i hela vårt land, en gammal och kär tradition, som jag hoppas får bestå.

Johan Mattsson.

DEKLARATION MED BEKYMNER

Ett välkänt kronoombud i Ströms gamla kommun berättar att han som ombud för staten satt i taxeringsnämnden. Uppgiften var att tillsammans med andra valda ledamöter i taxeringsnämnden granska inkomna deklarationer. En av ledamöterna var för övrigt från samma by i norra delen av kommunen, som nedanstående historia kommer ifrån:

En skogsarbetare och småbrukare hade sänt in sin deklaration. Som alla vet är blanketten utformad så att det blir smått om utrymme för skrivande. Är man då ovan att förkorta det man vill ha sagt, så blir det kanske svårt att få plats.

Den här skogsarbetaren tillhör den ärliga typen som ofta finns ute i kommunens byar. Han har punktligt fört in sina inkomster från skogsjobbet under rubriken "Tjänst". Men så kommer han på att han tjänat en del pengar som byslaktare, vilket han nog borde deklarerat. På raderna som inte lämnar stort utrymme för hans skrivstil förkortar han: "Slakt av min fader 45 kronor". "Slakt av div. grannar 125 kr."

Nu sitter han och funderar på om han inte har något han kan dra av på när han summerat inkomsterna. Då kommer han på att han lejt en kvinna att mjölka under hustruns sjukdom. Han skriver då: "Bruk av annat fruntimmer. Hustrun sjuk. Avdrag 45 kronor".

I taxeringsnämnden granskas deklarationen och man undrar om han verkligen har haft de kostnader han uppgett. Då säger taxeringsledamoten som är från samma by: "Ha'n skreve'ne - så ha'n hadd'a! Je kenn'n".

Sigvard Mårtensson.

BYGGNATION MED UTRYMME

Per Jakobsson, Backered Stamsele -död sedan många år- var en snäll och trevlig bybo och granne. Han var byns slaktare på sin tid. Han kunde ha sina egna åsikter, bl.a. om hur hus skulle se ut. Han tyckte att hus som numera byggdes bara var garderober. Hans syn på ett hus storlek lät: "Skafferiet ska vara så stort att man kan ha auktion där, minst en vecka!"

Märta Bergström.

ÖNSKAN

Om jag finge önska mig något - skulle min önskan bli den
att för bara en kort liten tid, till min hembygd få komma igen
att bland bjölårsgräs gå och titta om solstrålars värme väckt
blåsippans duniga knoppar och björkens ljusgröna dräkt

att få gå i skogen en vårdag, se blåbärsrisklockan skär
att få känna doft av linnéan, som stubbar och stenar klär
göra av vårens blommor min allra vackraste krans
plocka solvarma smultron, på ställen jag minns att de fanns
lyssna till svalans kvitter, när den svingar sig högt mot sky
jag vill gå de stigar jag vandrat i min älskade barndomsby.

Märta Bergström.

MINNEN FRÅN NÄSVIKEN

HUMLEGÅRDEN:

Huset ägdes av den s.k. Goffar-Ante, Anders Olofsson f. 1854, och hans fru Stina. De hade två pojkar; den äldres namn minns jag inte, men den andre hette Olov Andersson och blev bagare hos bagarmästaren Lars J. Eng i Strömsund. Så köpte Eng huset och inredde kafeet, planterade humle och så fick Näsvisken sin Humlegård. Byggnaden finns kvar än idag. Det är det lilla gula bostadshuset i den norra änden av OK:s fastighet.

OCKSÅ OM HUMLEGÅRDEN:

Berta Björkman kom hem från Stockholm och blev innehavare av Humlegården. Jag minns inte årtalet, men jag minns att hon hade ett självspelande piano, vilket hade stor betydelse för mig och Valfrid Karlsson i vår strävan att få Edvard att spela med sin fiol även för publik, och det lyckades tack vare Bertas piano. Senare blev det mycket omtalat bland de många gästerna till nytta för Berta Björkman.

ÅNGSÅGEN:

På kvällen den 18 aug. 1921 var jag och mina kamrater på Humlegården och fikade. Jag var hemma från Stockholm på semester, och ville att vi skulle ro till Strömsund för jag önskade se Folkets-Hus. Vi gick en väg mellan brädstaplarna till Näsströms på Höganäs, där vi skulle hämta årorna. Medan vi väntade såg plötsligt elden slå ut genom fönstren på sågen. Vi sprang och bultade på hos Grundström utan resultat. Då sprang en kamrat till färjstan för att kalla på brandkåren i Strömsund. Vi tre andra väckte folket i baracken, och det var Goffar Anders och Stina. Han blev först arg, men när han såg att det brann, trodde jag, att han skulle säcka ihop.

Den andra familjen var för mig obekant, men vi hjälpte dem alla att bära bort deras ägodelar till en säkrare plats. När brandkåren kom sa någon: "Låt det brinna, det är nog försäkrat till fulla värdet". Och enligt min mening gjorde brandkåren det, när den endast skyddade de närbelägna husen.

Enligt Strömsboken 1986 var det två baracker, men var den andra låg vet jag inte. Men det var jag, Pelle Jonsson och hans bror Valdemar, och om jag minns rätt var det också John Johansson, som upptäckte branden och kallade på brandkåren från Strömsund. Vi diskuterade naturligtvis branden, och vi visste att många på Näsvisken hade arbete på sågen, och om Carlsson inte fick ut sin försäkring, blev arbetarna utan arbete till förfång för hela Näsvisken.

NÄSVIKENS ÅNGSÅG OCH SNICKERIFABRIK:

Bolaget byggde tre eller kanske 4 bostadshus på Näsvisken. Tomterna var en eller två revar. Så röjdes skogen undan så det uppstod en remsa som vi kallade gata. På fastigheten 1:37 bodde kolaren Oskar Olsson och hans fru Emma f. Nygren; huset låg intill gamla Övägen.

På 1:58 bodde Oskar Nygren med familj, och på 1:60 bodde jag och föräldrar, A. Jonsson och min mor Kristina samt två systrar. De arbetade på bryggeriet i Strömsund. Vår närmaste granne var Nestor Löfström.

Anders Lindholm.

Anders Lindholm föddes 1899 och bodde som barn med sin mor och styvfar på Näsvisken i den fastighet, som Georg Fors senare övertog. Han berättade om sin skoltid "Jag gick i skolan i Strömsund med Freja Johansson som god lärare", och från konfirmationsdagen i kyrkan "Vi konfirmander gick i led från sockenstugan till kyrkan, två och två, en pojke och en flicka så långt lagret räckte".

Han började efter konfirmationen som bagarläring hos bagarmästare Lars Eng i Strömsund; såg en annons i en tidning om liknande plats i Sundsvall, som han sökte och fick. Lönen var där 8 kr. i veckan och fri kost. Fortsatte utbildningen i Stockholm, dit han kom 1921. Som utlärare bagare arbetade han i Stockholm, Strömsund och Lövberga. År 1933 köpte han en fastighet i Havsnäs, där han sedan bodde. Anders Linholm var inte bara en god berättare utan även synnerligen musikalisk och trakterade flera instrument. En tid hade han eget danskapell. Han avled den 5 dec. 1992, 93 år gammal.

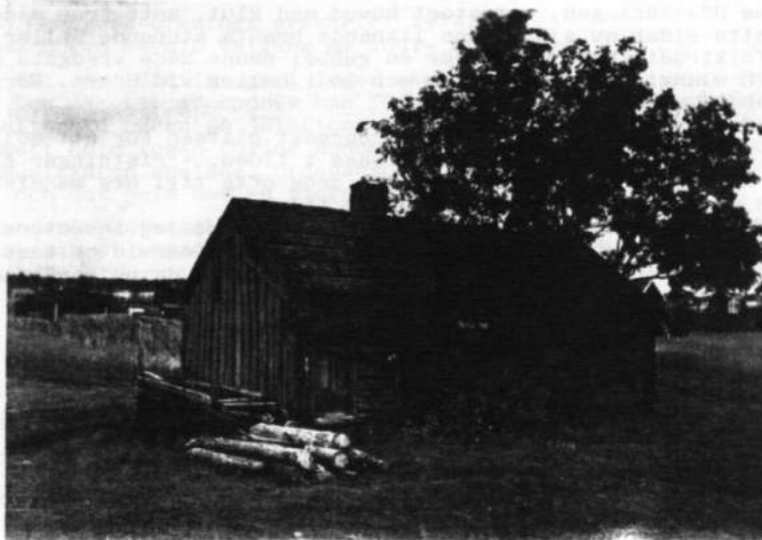
Red.

SOCKENSKRIVARSTUGAN

eller bakstugan, som den idag oftast kallas, ett tiotal meter till vänster strax efter huvudentren, är en ryggåsstuga från senast 1750-talet och troligen samhällets äldsta hus. Det var en slags föregångare till dagens kommunkontor och samtidigt boställe för sockenskrivaren och hans oftast stora familj.

Ursprungligen var byggnaden belägen på den av fröken Anna Nilsson till Evangeliska Fosterlandsstiftelsen donerade fastigheten och låg ungefär, där Televerkets byggnad bakom Grand Hotell ligger. År 1931 skänktes byggnaden av EFS till Ströms Hembygdsförening, som 1932 lät flytta den till föreningens första gård uppe i Gärde, till tomten för dagens utsiktstorn, för att där bli föreningens länge saknade "hem" med plats för delar av föremålssamlingarna.

Hit ner till Hembygdsgården flyttades stugan 1981, och bakugnen, som revs i samband med 1932 års flyttning, återuppbyggdes. Nu används byggnaden som bakstuga vid tunnbrödsbakning och vid kurser för utbildning av baker-skor. Nytt tak, "näver under bakar" enligt gammal takläggningsmetod, lades sommaren 1988.

HÖS-KÄRINGEN, TOPPEN ÄSPNÄS

Gamla sägner och berättelser berör oftast övernaturliga väsen. Vanligast är tomtar och vettar, men det kan vara andra odefinierade varselser också.

De muntliga traderingarna säger en hel del om hur folk trodde och tänkte i äldre tider.

Många historiska upptäckter har gjorts av de som tagit fasta på s.k. sagor, vars giltighet även visat sig ha relevans i verkligheten.

Min mor Kristina berättade ofta för oss om gamla tider. Hon hade i sin tur hört dem av sina föräldrar, oförklarliga händelser som tydligen berättats i generationer. Något som etsat sig i minnet är följande:

Vid de brant stupande hållarna, i Vattudalen vid Hösen, skulle följande ha hänt för länge sedan.

En liten flicka från byn Äspnäs försvann plötsligt. Naturligtvis var de närmaste väldigt oroliga över hennes öde. Alla som kunde samlades för att söka efter henne. Förmodligen brukade barnen leka nere vid sjön, så sökandet bedrevs efter sjöstranden. Flickan var rätt liten, och vid denna tid var ju varg vanlig. Komna fram till Hösen upptäcktes en stor hög mossor, som förstas genomsöktes omgående. Nerbäddad i högen låg den försvunna flickan och var vid liv. Man kan förstå glädjen över att hitta barnet välbehållet.

När hon utfrågades hur hon kunnat hamna så långt hemifrån, påstod flickan att "Svårt-ricka", burit dit henne. Alltså att något svart och lurvigt fraktat och gömt henne i mossen.

Ricka var ju barnets egen benämning på ett för henne främmande väsen som tagit henne.

En gissning blir då på björn eller varg.

Många av de gamla sagorna kan ha tillkommit i syfte att skrämma barnen från att inte gå långt från hemmet. De kan även vara vandringssägner och uppträder ganska likartade på andra håll. Är berättelserna starkt bundna till en viss plats kan någon tilldragelse eller verksamhet ha försiggått där för längesedan. Hösen får anses tillhöra det sist nämnda.

Vid mitt sökande efter spår av forntida verksamhet fick jag redan som ung rådet av en äldre bybo att söka vid Hösen. Han trodde att "något" måste ha pågått där.

Här finns Hös-käringen, ett stort huvud med klut, sett från sidan.

På motsatta sidan av sjön finns liknande branta stupande hållar, Sörhösen. Enligt folktraditionen fanns där en gubbe; denne hade vredgats över sin gumma och slängt henne över sjön och in i hållen vid Hösen. Därför kan nu gummans bild ses där.

Vid åtskilliga tillfällen har jag undersökt platsen för att möjligen finna spår efter verksamhet långt tillbaka i tiden, - ristningar eller målningar. Naturformationer av denna typ drog ofta till sig människornas intresse, speciellt under jägarfolkens tid.

Vid riksantikvarieämbetets inventeringar 1972 bad jag inventerarna, särskilt uppmärksamma hållarna vid Hösen. Berättade därvid om dess betydelse i folktraditionen. Vid detta tillfälle upptäcktes de nu markerade gravarna från århundradena runt Kr.f.

Tyvärre har en viss nedskräpning och en inte alltför hänsynsfull framfart skett på platsen, vilket är att beklaga. I varje fall var förhållandena så vid senaste besöket där.

Upptäckten visar än en gång människans förmåga att hålla historiska händelser från gångna århundraden vid liv.

Ingvar Rislund.

BESÖK I NORRA LJUNGA, SÄVSJÖ.

HJALMAR STRÖMERS MINNESSTEN.

Vi är på väg från Öland.

Vädret är strålande och naturen står i sin skiraste skrud.

För några år sedan ämnade vi besöka Norra Ljunga för att se Hjalmar Strömers Minnessten, när vi åkte vägen förbi Sävsjö. Den gången hindrade ett intensivt regn oss. Nu är tillfället lämpligt. Före Sävsjö visar en skylt, Norra Ljunga 2 km.

Framme ligger den vitkalkade 1100-talskyrkan. Dess ålderdomliga arkitektur framhäver en sakral och tidlös stillhet.

Det är en av de s.k. Njudungskyrkorna. Utmärkande för dessa är bl.a. dess avsaknad av sockel, de står "barfota" på marken. (Njudung är området i smäländska höglandet kring Lagans och Emåns källor.)

Här är vi ensamma, förutom fågelsången av rödhakar och koltrastar.

Ivrigt söker vi oss efter en rest sten, går runt hela kyrkogården flera varv, men inser till sist det hopplösa i att hitta stenen.

Det börjar bli sent, och vi går mot grinden. En man har kommit, han står och vattnar en grav. Möjligheten att han skall veta något om Strömer anser vi uteslutet, men vi går fram och frågar ändå.

När mannen hör vårt ärende, tycker han att det är märkligt, för dagen innan såg han stenen. Då var det den 23 maj och 32 år på dagen, sedan Ströms Hembygdsförening ombesörjde stenens avtäckning.

Han visar den nästan övervuxna plattan, på vilken fåglarna även satt sina spår. Mannen, vars namn är Mejenqvist, hämtar vatten, och vi hjälps åt att skrubba den ren. Stenen fotograferas liksom gentlemanen tillsammans med min fru.

Kyrkan består av tre stegvisa byggnadskroppar samt en vinkelbyggnad vid den sista. Räknat framifrån är stenen placerad till vänster om tillbyggnaden.

Vi tackar för oss och fortsätter hemåt.

En tid efteråt skickar vi foto och får brev med bl.a. följande utdrag:

ur Sävsjö Hembygdsförenings årsskrift 1977.

Artikel om Logen Sävsjö Vålgång av IOGT- sid. 10.

" Den 15 okt. år 1886 intogs i logen skriftställaren och doktorn Hjalmar Strömer. Den 24 okt. genomdrev han förslag att bygga ett ordenhus. Han avled emellertid redan på julaftonen samma år efter en kort tids sjukdom. I stort sett hela logen följde honom vid begravningen i Ljunga kyrka den 29 dec. Musikkåren spelade, Ordensbrodern pastor Norrlén i Lannaskede, talade - och det hela bar en storartad och högtidlig prägel ".

Artikeln består huvudsakligen av utdrag ur logens protokoll, Hjalmar Strömer är säkert nämnd på flera ställen i protokollen.

Ingvar Rislund

Styrelsen för Ströms Hembygdsförening uttalar sin stora uppskattning av Ingvar

Rislunds och hans medhjälparens rengöring av gravstenen. Man har också nyligen

vänt sig till kyrkogårdsförvaltningen vid Norra Ljunga kyrka och avtalat om

fortsatt tillsyn av stenen.

På nästa sida ses såväl gravsten som kyrka.

FRÖRE - LJUSKA KIRKA

SOCKERBAGARE JOHAN JONSSON MED FRU MATILDA

Bland de människor som i början av 1900-talet slog sig ner i Strömsund för att här söka sin utkomst och bärgring var också sockerbagarparet Matilda och J.A. Jonsson. Många idag äldre Strömsbor minns nog med barnslig förtjusning blandat med viss vemod deras lilla rörelse, gottkiosken och senare karamellbutiken, i vilka så många fem- och tioöringar under de många åren omsattes i kolor, slickepinnar och kokosbollar av framför allt de uppväxande släktena.

En vacker septemberdag 1992 besökte Gösta Nilsson och skrivaren deras dotterdotter Lillebil Ollander för att höra henne berätta om sin mormor och morfar. Hon växte ju upp hos dem, så hennes minnesbilder av morföräldrarna är väl underbyggda och samtidigt fyllda av ljus och värme.

Johan August Jonsson, 1858-1941, var från Rumsdala i Småland, och hans fru Matilda Karolina (Tilda), 1862-1946, var född Söderman och från Malax, en by c:a en mil utanför Vasa i Finland.

De båda träffades i Sundsvall, dit hon kom som ung flicka till sin syster för att bl.a. hjälpa henne med karamellkokning, en konst hon därmed lärde sig från grunden. Han kom till Sundsvall och började arbeta på en brädgård för att senare bli "sjåare", stuveriarbetare, och så småningom stuveriarbetarbas. Arbetet var tungt, och han orkade heller inte med det utan blev sjuk och tvungen att söka sig en fysiskt mindre krävande sysselsättning. De två var då sedan 1886 gifta och beslöt nu att ägna sig åt sockerbagaryrket men flytta till någon plats, där konkurrens inte redan fanns. De sålde sin vackra villa i Skönsberg i Sundsvall och slog sig ner i Strömsund, som 1901 blivit municipalsamhälle, och där nu förhoppningarna och förväntningarna inför framtiden var stora. Befolkningstillväxten var god, affärsmän och hantverkare av olika slagetablerade sig, skogsbolag öppnade kontor och bostadsbyggandet tog fart.

Till detta framåtsträvande samhälle kom paret Jonsson år 1907 med de fem barnen, Johan Hilmer 1887-1937, Svea 1895-1926, Anna 1897-1981, Ida 1901-1984 och den nyfödde Bertil 1907-1991. Strömsund hade de väl lärt känna under marknadsresor hit, och den blivande sockerbagaren hade lärt sig älska naturen här uppe, en natur som gav rika tillfällen till friluftsliv med bl.a. möjligheter till fritidsfiske, hans stora passion här i livet.

Bostadsfrågan var väl inte så enkel att lösa, men de fick husrum i byggmästare Olaus Berglunds uthusbyggnad, den fastighet som idag innehas av Margareta Klefbom. Efter några år flyttade familjen till uthusbyggnaden på Näslundsgården mitt emot Frälsningsarmén, och 1928 till lägenheten som hörde till gottkiosken i Hallins hus. De avvecklade sin rörelse 1936 och flyttade då till den vid Näsavägen belägna Appelkvistska fastigheten, som Jonssons köpte och som sonen Bertil sedermera övertog och sålde till Arvid Sjödin. Lillemor och Sten-Örjan Persson äger nu gården.

Själva sockerbagarverksamheten bedrevs hemma i köket, och de hemkokta karamellerna liksom inköpta slickepinnar, kokosbollar, choklad och frukt salufördes till en början i deras lilla kiosk, c:a 4-5 meter i fyrkant som var uppställd på Lundholms tomt vid Storgatan mitt emot deras affär, men 1922, när Anton Granström köpte tomten och där uppförde sin affärsfastighet, flyttades kiosken in på intilliggande Brita Lisa Svenssons gårdstomt, i dagens samhälle ungefär mitt på Sventegatan.

Gustaf Lundholm, Jr, berättar, att han som pojke ofta höll fru Jonsson sällskap i kiosken, i synnerhet på kvällarna och då det var mycket folk i farten i samhället - däribland en hel del tämligen onyktra - och att han som tack härför trakterades med hårda karameller.

Det var alltid fru J. som skötte affären. Räkna och hålla reda på pengar var hon duktig på, men däremot kunde hon bara läsa frakturstil och inte skriva. Ett enda ord kunde hon plita ner, och det var sonen Bertils namn.

Karamellkiosken hölls öppen från klockan nio på morgonen till tio på kvällen hela sommaren, och därefter tills julen var över. Dessutom under marknadsdagarna i februari, då Storgatan och Bredgårdsgatan kantades av marknadsstånd, då affärslivet blomstrade några hektiska dagar och då samhällets befolkning mångdubblades.

När det sedan var marknad i närliggande större platser, t.e.x. Hoting, Åsele m.fl. orter satte också familjen Jonsson där upp sitt stånd, som var uppbyggt på en släde och drogs av häst fram och åter.

År 1928 övertogs lokalen efter Magnus Källbergs tobaks- och pappersaffär i Hallins hus vid Storgatan. Rörelsen flyttades därmed in i en "riktig" butik, och familjen bodde i den till affären hörande lägenheten. Det var hela tiden fru Jonsson, "Gott-Momma" kallad av samhällets barn och ungdom, som skötte butiken. Karamellbutiken kom f.ö. sedan att finnas i samma lokal, visserligen med nya ägare och under nytt namn, ända tills Storgatans bebyggelse raserades i början av 1970-talet.

Butiken lockade förstas karamellsugna barn och ungdomar, och naturligtvis fanns det då liksom idag okynnessnattare. I början av 1930-talet utvecklades snatterierna i gottbutiken, till en formlig epidemi, till en slags sport, bland några äldre och mer försigkomna barn. Så småningom uppdagades snatterierna. Efter anmälan och polisförhör med de skyldiga, efter gråt och tandagnisslan och efter avbön och betalning i efterskott, lägrade sig åter lugnet över samhället och historien glömdes.

Sockerbagare Jonsson med fru blev med åren kända och väl kända inslag i samhällsbilden. Hon sågs ju dagligen i sin kiosk eller affär och var en frodig och välmående kvinna. Tyvärr blev hon med åren mycket ofärdig och fick begränsad rörlighet. Men sitt goda hjärta - som också blev rätt dåligt med tiden - och sin temperamentsfullhet behöll hon hela livet. Det kan väl hända, att maken ibland tyckte att temperamentsfullheten blev allt för dominerande, och det var väl vid ett dylikt tillfälle han en gång vid tidningsläsningen sade, då hans fru förhörde sig om tillståndet ute i världen, "det är - som tur är - inte överallt finnarna regerar." Nu var hon inte finländska utan finlandssvenska. Det kan också här sägas att hon om- och tilltalade sin make som "Jonsson", medan han sa "Tilda".

Innan hennes rörlighet blev nedsatt, gick hon gärna och ofta i kyrkan på söndagarna tillsammans med sin väninna Klara Lässman, från Bredgård, änka sedan 1905 efter maskinist Karl Lässman. Efter kyrkobesöket blev det sedan både kaffe och middag hos Jonssons. Var det vinter och mycket kallt, blev det också övernattnings. Men trots att de umgicks på detta sätt i många år, var tonen damerna emellan synnerligen formell, och man tilltalade varandra med fru J. och fru L.

Sockerbagaren själv, "Gott-Jonsson", var en lugn och humoristisk person, ständigt mycket prydlig och noga med sin klädsel. Vit krage och kravatt skulle det alltid vara, på sommaren knallhatt och på vintern persianmössa.

Hans stora intresse var fiske, och han sågs ofta meta nere vid den s.k. Emmabryggen vid färjeläget eller sittande i sin båt tillsammans med någon av sina fiskekamrater, Söderkvist, Lokrantz, Erik Löfvenberg i Kärrgårdet med flera. Under de första åren här i Strömsund var föresten fisket inte bara en fritidssysselsättning, utan fisken såldes. Inkomsterna av fiskförsäljningen var också mer eller mindre nödvändiga. Sockerbagerirörelsen utvecklades ju så sakteliga, och det dröjde, innan affärerna gick så bra, att de gav en ekonomiskt bekymmerslös tillvaro.

Sockerbagare Jonsson ville gärna se vänner och bekanta omkring sig. Var det inte på fisketuren man träffades, så blev det kanske i stället i målarmästare Per Blixts verkstad, där det stundom spelades 10-öres rams.

Dotterdottern Lillebils förhållande till sina morföräldrar var i alla avseenden gott. Deras omsorg och omtanke om henne var stor, och tog sig uttryck inte bara i materiella ting, utan även i ansvaret för hennes skolutbildning - realskola - och uppfostran för övrigt. Det var naturligtvis i fostrarsituationen som mormodern många gånger hade anledning fälla den bistra kommentaren "Är flickan ute och löper gatlopp nu igen." Det var ju inte alltid så lätt att slita sig från vänner och kamrater för att passa avtalad tid. Ett annat uttryck mormodern ofta fick användning av var "aldrig på tiden, aldrig på tiden", och det var när hon tyckte dotterdotterns önskan eller krav omöjligt kunde uppfyllas. Men det slutade i de flesta fall ändå så, att dotterdottern fick som hon ville.

Till sist kan sägas att sockerbagarparet Matilda och J.A. Jonsson får vara exempel på och representanter för många företagsamma, idoga och sparsamma människor som en gång skapade försörjning åt sig själva och sina barn och som samtidigt var med att bygga det samhälle som senare tiders barn i så många år haft nytta och glädje av.

Arne Rosenberg

Matilda och Johan August Jonsson, fotograferade omkring 1940 vid deras fastighet Näsavägen 9.

Ramselevägen österut. Byggnaden längst bort är smidesmästare P.E. Mattssons bostadshus; står i dag på Näsvisken vid Öhnavägen och äges av Elon Johansson, Öhn. Det vänstra av de två närmaste husen blev så småningom Turisthotellet och det andra var apotekare K.G.E. Lönnegrens affärs- och bostadsfastighet. Kortet är från början av 1900-talet. Byggnaderna revs i början av 1970 och låg på Folkets Husområdet.

Samma byggnader som ovan. Bilden är från omkring 1920, och apoteksbyggnaden är nu om- och tillbyggd. I förgrunden ses sedermera bankdirektören Olof Olofsson, Näset.

MEMBER I HEMBYGGSFÖRENINGEN
Föredök värva en ny medlem var!

FÖRENINGENS HEMBYGGSFOND
vid minnes- och högtidsdagar! Postgiro 243 30 - 3.

KAFÉ TOMTEN

Serveringen öppen 30/5 - 15/8, dagligen 10 - 20. Förlängt
öppethållande vid danskvällar och liknande.

FRVILLIGARBETARE

"gamla" och "nya" på Hembygdsgården behövs som tidigare somrar.
Har Du inte redan anmält Dig så ring snarast och tala om att Du
ställer upp. Du vet att Du behövs!

LOTTERIVINSTER

Till sommarens lotterier hoppas vi, att Du som vanligt hjälper
föreningen med. Gåvor av alla de slag tas emot, och ingen gåva
är för ringa eller obetydlig. Hör av Dig till Ingrid på kansliet
eller lämna in gåvorna där.

STRÖMSBONADEN

på väv av Paul Sahlin kostar 550:- kronor. En uppskattad present
vid alla tillfällen.

SLÄKTBÖCKERNA

från åren 1944 - 1972 om byarna i Ström, har nytryckts, kopierats,
och priset är 25:- kr. per exemplar. Antalet häften är begränsat,
varför det gäller att passa på!

STRÖMSBOKEN

Vår lokala historiebok med bilder från ett svunnet Ström. Den
senaste årsboken kostar 95:- kr. för medlem och 110:- kr. för
icke medlem. Tidigare årgångar fås för 50 kr. per ex., 4 ex. 150:-
hela serien, 18 årsböcker, 700:- kr.

KANSLIET

är öppet måndag - fredag 08 - 12; sommartid, 1/6 - 31/8, 10 - 14.

P R E S S T O P P I

Vid Strömsbladets pressläggning är nya spåntak på Kafé Tomten och Fåbod-
stugan just färdiglagda tack vare Byggnadskommitténs Sigvard Mårtensson
och spånrivaren Gunno Emanuelsson samt de duktiga takläggarna.
Till Storstugan kommer med det snaraste ny bro med rullstolsramp att byg-
gas.